

nja njena obrambna funkcija, ki je ščitila nacionalno skupnost, torej nacionalni značaj države, krepí pa se njena socialna funkcija: država v evropskem prostoru (ne pa še tudi drugod) postaja *javna uprava v službi ljudi*. Zato se lahko govori o Evropi kot skupnosti narodov, kot skupnosti regij: narodov, ki so svoje nacionalne države že imeli, že izživeli, ki jih ne potrebujejo več v funkciji zaščite svoje nacionalnosti, temveč zdaj predvsem le za večjo učinkovitost svojih družbenih dejavnosti. To pa ne pomeni, da je država kot nacionalna država že odmrta – nasprotno, treba je pričakovati njeno uveljavitev tam, kjer doslej funkcij varovanja nacionalne skupnosti ni imela. Pričakovati moramo, da se bo v Sloveniji pojem nacionalnega državljanstva okrepil in razvil, kar od slovenske države terja, da ga etablira in zaščiti – tudi z nadzorovanjem in obvladovanjem procesov priseljevanja in odseljevanja. Podobno bo to veljalo za dogajanja v ostalih malih narodih Evrope, ki nacionalnih držav niso razvili – Hrvati in Katalonci in Baski itd., oziroma ki so jih zgubili – kot npr. pribaltski narodi.

Tako v Evropi potekajo hkrati procesi integracije in navidezne dezintegracije. Uspešen gospodarski razvoj omogoča novo stopnjo policentrizma – ne le razvoj centrov na regionalni ravni, temveč razvoj lokalnih sredin do mednarodne pomembnosti, kar omogočajo moderni transportni in telekomunikacijski sistemi. Zato govorimo tudi o Evropi regij. Prav v tej novi kvaliteti razvoja pa izstopa razlika med nami in Evropo: medtem ko v uspešni družbi človek počenja tisto, kar želi in se mu splača, država pa skrbi za to, da se splača posamezniku delati tisto, kar družba opredeljuje kot pozitivno. V nemodernih družbah, prežetih z ideologijo, sta to dve stvari: ideološka država razlaga državljanom, kaj naj bi oziroma morajo delati, državljanom pa se splača delati nekaj povsem drugega. Ta perfidni konflikt med ekonomijo v njenem prvinskem smislu in državno naravnostjo je tista meja ločnica, ki deli sodobne, inovativne družbe od ideoloških monstrov. Je tudi meja gospodarske uspešnosti. Mi smo onstran te meje in še dlje.

ANTON BEBLER

Integracijski in dezintegracijski procesi v Evropi

Govorimo o integracijskih tokovih v Evropi. Vendar pa je velik del integracijskih tokov, ki potekajo v Evropi, samo delno evropskih, v številnih med njimi ima Evropa le periferno vlogo. Evropa se ne pojavlja v teh tokovih zgolj kot subjekt, marveč večkrat tudi kot objekt z zelo različnimi učinki integracij – tako pozitivnimi kot negativnimi. Toda stvari se spreminjajo in niso le črno-bele. Relativno nazadovanje Evrope se je na nekaterih točkah ustavilo – na nekaterih točkah si je Evropa ponovno izborila položaje v globalnih integracijskih tokovih; v nekaterih drugih trenutno nima možnosti, da bi postala ponovno vodilna sila, vsaj v doglednem času ne – v nekaterih procesih pa bo to možnost in priložnost še imela. Vodilna tehnološka in finančna sila na svetu – Japonska – kupuje v Evropi statusne simbole, in to dokazuje, da ima Evropa še precej adutov, ki pa jih sama ne zna uporabiti.

Integracijski tokovi v Evropi potekajo vzporedno in v tesni povezavi z dezintegracijskimi tokovi. Tudi hranijo se z ostanki dezintegracijskih tokov. Običajno

govorimo o ostankih dezintegriranega vzhodnega sistema, ki so postali hrana za integracije, ki premoščajo nekdanji prepad med vzhodnim in zahodnim delom. Toda presnavljanje in obnova starih oblik integriranosti poteka tudi na Zahodu. Razlika pa je v tem, da se tam to ne dogaja kampanjsko, ampak vsakodnevno. Zato so tam zelo redki zlomi, kakršni se dogajajo v formaliziranih ali umetno ustvarjenih integracijskih sistemih, ki so delovali na Vzhodu.

Integriranje svetovne skupnosti zanesljivo poteka na različnih ravneh in v različnih sferah družbenega življenja dokaj neenakomerno. Spreminja se relativni pomen posameznih integracijskih krogov kot tudi njihovo zemljepisno širjenje ali oženje. Zaradi teh neenakomernosti prihaja do različnih kombinacij družb, ki pripadajo različnim integracijskim krogom. Na tem mestu bi omenil vsaj nekatere od teh krogov integracij, ki potekajo v sodobnem svetu. To so npr. integracije, ki potekajo na socialnem, kulturno-znanstvenem, gospodarskem, finančnem, tehnološkem (vsaj na dveh ravneh: civilno-tehnološki in vojaško-tehnološki), političnem in vojaškem področju.

Če se ozremo na začetek hladne vojne, bomo ugotovili, da so imeli v integracijskih tokovih tedaj primat – tako na Zahodu kot na Vzhodu – politični, ideološki in vojaški krogi, ki so za seboj vleкли ali vsaj močno vplivali na druge: na ekonomski tehnološki, znanstveni ... kompleks. V letih 1985/86 se je razmerje med krogi integracij premaknilo. Zmanjšal se je pomen politične, ideološke in vojaške integracije, naraščati pa je začela vloga gospodarskih, finančnih in tehnoloških dejavnikov. To spremenjeno zaporedje je pospešilo razpad vzhodnega vojaško-političnega bloka, ki je bil prešibak za tekmovanje na teh ravneh. Vzhodni blok se je relativno dobro kosal z Zahodom, dokler je veljal primat političnega, ideološkega in vojaškega dejavnika. Njegova šibka točka je bila v nizki ali nikakršni stopnji integracije na socialnem, kulturnem, gospodarskem, finančnem in civilno-tehnološkem področju. Vzhodni blok ni bil deležen kolikor toliko solidne množične družbene podpore, kar velja še posebej za manjše članice Varšavskega pakta. V zahodni integraciji pa je bilo politično ravnovesje dokaj bolj tvorno in učinkovito zasnovano na visoki stopnji socialne, kulturne, gospodarske, finančne in civilno-tehnološke integracije ter je imelo tudi dovolj široko in trdno družbeno podporo. Zahod je razvil celo mrežo demokratičnih integracijskih ustanov, medtem ko Vzhod takih ustanov sploh ni imel. Zdaj, ko sovjetsko uradništvo išče nadomestilo za praktično že razpadli Varšavski pakt, je prepozno za postavljanje teh ustanov na noge. Na Zahodu so, recimo, oblike povezovanja in sodelovanja med parlamenti že zdavnaj utečene; na Vzhodu pa se v nekaterih državah ti parlamenti šele vzpostavljajo po demokratični poti, v drugih pa so v nove parlamente prišle stranke, ki so zelo malo ali nič zainteresirane za sodelovanje s sovjetskim parlamentom. Zamujenih je štirideset ali več let, ko ZSSR ni kazala nikakršnega interesa za razvijanje oblik demokratične politične integracije, zasnovane na kulturni, socialni in gospodarski povezanosti med temi državami.

Kakšen je v tem kontekstu položaj nevtralnih in neuvrščenih držav, držav te majhne skupine, kateri pripada tudi Jugoslavija? Že leta in leta so v politiki vseh neuvrščenih in nevtralnih držav prisotne napetosti. Ena njihovih največjih dilem izhaja iz protislovja med prednostmi gospodarskega, tehnološkega, kulturnega in drugačnega povezovanja večine nevtralnih držav z največjimi zahodnimi državami in integracijami – ter med načeli tradicionalne nevtralnosti. Tu je razkorak med gospodarskimi in tehnološkimi interesi razvoja na eni strani ter med mednarodno-političnimi interesi za vzdrževanje statusa stalne nevtralnosti. Jugoslavija je predvsem zaradi narave svojega politično-ideološkega ustroja delovala drugače kot

evropske nevtralne države. Jugoslovansko vodstvo pod Titom in nekaj let po njegovi smrti je zaviralo in omejevalo več oblik povezovanja z zahodnimi integracijskimi tokovi: nekaterim se seveda ni moglo izogniti – vendar je imelo v njih vlogo podrejenega dejavnika. Hkrati pa se je pod plaščem parole o nevrščenosti skušalo povezovati še z administrativno vzpostavljenimi procesi integriranja na Vzhodu. V Jugoslaviji je prišlo do neusklajenega povezovanja z različnimi krogi integracij. S propadom vzhodnega bloka se je podrlo umetno vzdrževano ravnovesje med različnimi silnicami, ki so vplivale na jugoslovanski mednarodni položaj. Šele leta 1989 so bile premagane dogmatske ovire za vključevanje Jugoslavije v procese socialne, kulturne, gospodarske in finančne integracije, ki pa obstajajo na naši celini le na Zahodu. V tem je smisel jugoslovanskega tvornega vključevanja v številne strukture, kot so Svet Evrope, približevanje EFTI, EGS itd. Toda Jugoslavijo čaka težavno obdobje prilagajanja integracijskim tokovom, katerih središče je v zahodni polovici naše celine, medtem ko številni podsistemi in celotna območja Jugoslavije za tako vključevanje niso usposobljeni in pripravljeni. Na infrastrukturno, ne kulturno in mentalno niti ne organizacijsko. V tem smislu doživlja Jugoslavija enake težave, s kakršnimi se soočajo vzhodnoevropske države. Navzlic željam, da bi se v kar največji meri vključili v vse oblike integriranja na Zahodu, vzhodna Evropa ne bo mogla vstopiti v te tokove kolikor toliko enakovredno, ker socialna, gospodarska, kadrovska in druga struktura v vzhodnoevropskih državah takega naglega vključevanja ne omogoča. Obstajajo tudi pomembne prvine povezanosti in odvisnosti vzhodnoevropskih držav od sovjetskega tržišča kot najpomembnejšega vira nafte in plina na evropski celini in kot zelo pomembnega izvora vojaške tehnologije. Glede na težke milijarde dolarjev, ki so jih vzhodnoevropske države – in tudi Jugoslavija – investirale v vojaške sisteme, zgrajene na podlagi sovjetske tehnologije ter na povezanost večjega števila vojaških tovarn s sovjetskim vojaško-industrijskim kompleksom, vzhodnoevropske države teh oblik integracije več let ne bodo mogle prekiniti. Dokler ne bo mogoče zamenjati teh velikih in zelo dragih sistemov z drugimi, bodo morale ostati dejansko povezave s središčem nekdanjega vzhodnega bloka – pet, deset ali celo dvajset let.

PREDRAG SIMIĆ

Od bipolarne h kontinentalni Evropi

Ko se lotevamo razprav o integracijskih procesih v Evropi, bi storili veliko napako, če bi spregledali tudi dezintegracijske procese, ki se danes pojavljajo širom po Evropi, kot tudi dejstvo, da pred našimi očmi zginja celoten sistem mednarodnih odnosov, kakršen je bil vzpostavljen po drugi svetovni vojni. Štiridesetletna razcepljenost Evrope na Vzhod in Zahod se razblinja preprosto zato, ker zginja vzhodna Evropa v njenem ideološkem in geopolitičnem pomenu. Umikanje Sovjetske zveze s tega področja in kolaps državnega socializma sta povzročila svojstven »vakuum« ne samo na področju med Baltikom in Jadranom, marveč tudi v širših razsežjih celotnega kontinenta; s tem se danes tudi zahodne integracije soočajo z izzivi, na katere, kot kaže, niso bile dovolj pripravljene. Zato je podme-